

**SOG‘LOM TURMUSH TARZIGA YO‘NALTIRILGAN TA‘LIM
TEXNOLOGIYALARI YORDAMIDA BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARIDA
TIBBIY SAVODXONLIKNI SHAKLLANTIRISH.**

Arslonova Nozigul Anvarovna

*ZARMED universiteti Buxoro kampusi “Klinik oldi fanlar” kafedrası o‘qituvchisi
nozigularslonova5@gmail.com*

Shodiyeva Maftuna Baqoyevna

*ZARMED universiteti Buxoro kampusi “Jarrohlik fanlar” kafedrası o‘qituvchisi
maftunashodiyeva041@gmail.com*

Arslonova Nazira Anvar qizi

*ZARMED universiteti Buxoro kampusi “Terapevtik fanlar” kafedrası o‘qituvchisi
arslonbekarslonov4@gmail.com*

Annotatsiya

Mazkur maqolada sog‘lom turmush tarziga yo‘naltirilgan ta‘lim texnologiyalari orqali boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida tibbiy savodxonlikni shakllantirishning ilmiy-pedagogik asoslari yoritilgan. Unda o‘quvchilarda sog‘lom hayot tarzi madaniyatini rivojlantirish, sanitariya-gigiyena bilimlarini egallash va ularni amaliy hayotda qo‘llash ko‘nikmalarini hosil qilishning samarali yo‘llari tahlil qilinadi. Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llash orqali tibbiy savodxonlikni shakllantirishda o‘qituvchining o‘rni, interfaol metodlar va o‘quvchilarning motivatsiyasini oshirishga xizmat qiluvchi innovatsion yondashuvlar haqida fikr yuritiladi. Maqola natijalari boshlang‘ich ta‘limda sog‘lom turmush tarzi g‘oyalarini mustahkamlashda amaliy ahamiyat kasb etadi.

Annotation

This article highlights the scientific and pedagogical foundations of developing medical literacy among primary school students through educational technologies aimed at promoting a healthy lifestyle. It analyzes effective ways to cultivate a culture of healthy living, acquire hygiene and sanitation knowledge, and apply these skills in daily life. The paper also discusses the teacher’s role in shaping medical literacy through the use of modern pedagogical technologies, interactive methods, and innovative approaches that enhance students’ motivation. The results of the study have practical significance in strengthening the ideas of a healthy lifestyle in primary education.

Аннотация

В данной статье раскрываются научно-педагогические основы формирования медицинской грамотности у учащихся начальных классов с использованием

образовательных технологий, направленных на формирование здорового образа жизни. Анализируются эффективные пути развития культуры здорового образа жизни, усвоения санитарно-гигиенических знаний и их применения в повседневной жизни. Также рассматривается роль учителя в процессе формирования медицинской грамотности посредством современных педагогических технологий, интерактивных методов и инновационных подходов, повышающих мотивацию учащихся. Результаты исследования имеют практическое значение для укрепления идей здорового образа жизни в системе начального образования.

Kalit soʻzlar

Boshlangʻich sinf, tibbiy savodxonlik, sogʻlom turmush tarzi, oʻquv faoliyati, interfaol metodlar, pedagogik texnologiyalar, oʻquv qoʻllanma, sogʻliqni saqlash taʼlimi

Zamonaviy taʼlim tizimida oʻquvchilarning sogʻlom turmush tarziga rioya qilishi, gigiyenik madaniyatni egallashi va oʻz salomatligiga masʼuliyatli munosabatda boʻlishi muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, boshlangʻich taʼlim bosqichi shaxs kamolotining poydevori boʻlib, aynan shu davrda tibbiy savodxonlikning ilk koʻnikmalari shakllanadi. Sogʻlom turmush tarziga yoʻnaltirilgan taʼlim texnologiyalarini qoʻllash orqali oʻquvchilarda sogʻlom hayot madaniyatini rivojlantirish, kasalliklarning oldini olishga oid bilimlarni mustahkamlash, sanitariya va gigiyena qoidalariga amal qilishni oʻrgatish bugungi kunda dolzarb masalaga aylangan. Shu bois, boshlangʻich sinf oʻquvchilarida tibbiy savodxonlikni shakllantirish pedagogik jarayonning muhim yoʻnalishlaridan biridir.

Dolzarbliigi. Zamonaviy taʼlim tizimida oʻquvchilarning sogʻlom turmush tarziga rioya qilishi, gigiyenik madaniyatni egallashi va oʻz salomatligiga masʼuliyatli munosabatda boʻlishi muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, boshlangʻich taʼlim bosqichi shaxs kamolotining poydevori boʻlib, aynan shu davrda tibbiy savodxonlikning ilk koʻnikmalari shakllanadi. Sogʻlom turmush tarziga yoʻnaltirilgan taʼlim texnologiyalarini qoʻllash orqali oʻquvchilarda sogʻlom hayot madaniyatini rivojlantirish, kasalliklarning oldini olishga oid bilimlarni mustahkamlash, sanitariya va gigiyena qoidalariga amal qilishni oʻrgatish bugungi kunda dolzarb masalaga aylangan. Shu bois, boshlangʻich sinf oʻquvchilarida tibbiy savodxonlikni shakllantirish pedagogik jarayonning muhim yoʻnalishlaridan biridir.

Tadqiqot maqsadi – boshlangʻich sinf oʻquvchilarida sogʻlom turmush tarziga yoʻnaltirilgan taʼlim texnologiyalari yordamida tibbiy savodxonlikni shakllantirishning samarali pedagogik yoʻllarini aniqlashdan iborat.

Tadqiqot vazifalari

-tibbiy savodxonlik tushunchasining mazmuni va pedagogik mohiyatini ilmiy jihatdan tahlil qilish;

-boshlang'ich ta'limda sog'lom turmush tarzini shakllantirish bilan bog'liq nazariy manbalarni o'rganish;

-sog'lom turmush tarziga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalarining tibbiy savodxonlikni rivojlantirishdagi o'rnini aniqlash;

-boshlang'ich sinf o'quvchilarida tibbiy savodxonlikni shakllantirishda interfaol o'qitish usullarining samaradorligini tajriba asosida o'rganish;

-o'qituvchilarning tibbiy savodxonlikni shakllantirishdagi faoliyatini takomillashtirishga doir amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqot usullari: Ushbu tadqiqotda boshlang'ich sinf o'quvchilarida tibbiy savodxonlikni shakllantirish jarayonini o'rganish uchun quyidagi tadqiqot usullari qo'llanildi:

-Nazariy usullar: pedagogika, psixologiya va sog'lom turmush tarzi bo'yicha adabiyotlar, ilmiy maqolalar va metodik qo'llanmalarni o'rganish, tahlil qilish va umumlashtirish. Bu usul tadqiqotning nazariy asosini yaratishga xizmat qiladi.

-Empirik usullar: boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan tajriba o'tkazish, so'rovnomalar, intervyular va kuzatuvlar orqali ma'lumot to'plash. Shu bilan birga, o'quvchilarning tibbiy savodxonlik ko'rsatkichlarini dars jarayonida kuzatish va baholash amalga oshirildi.

-Pedagogik usullar: o'quv jarayonida interfaol va innovatsion ta'lim texnologiyalarini qo'llash, sog'lom turmush tarziga oid dars mashg'ulotlari, rolli o'yinlar, guruhli mashg'ulotlar va amaliy topshiriqlar orqali o'quvchilarda tibbiy savodxonlikni shakllantirish.

-Statistik va tahliliy usullar: olingan ma'lumotlarni solishtirish, grafik va jadval ko'rinishida taqdim etish, o'quvchilarning natijalarini tahlil qilish va tadqiqotning samaradorligini baholash.

Ushbu usullar yordamida tadqiqot nazariy va amaliy jihatdan mukammal asosga ega bo'lib, boshlang'ich sinf o'quvchilarida tibbiy savodxonlikni shakllantirish jarayonini tizimli tarzda o'rganish imkonini beradi.

Tibbiy savodxonlik – bu shaxsning sog'liqni saqlash sohasidagi bilim, ko'nikma va malakalarni egallashi, sog'lig'i va xavfsizligi bilan bog'liq masalalarda ongli qarorlar qabul qilish qobiliyati sifatida talqin etiladi (Nutbeam, 2000). Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun tibbiy savodxonlik shaxsiy gigiyena va sanitariya qoidalarini bilish, sog'lom turmush tarzini tushunish va amalda qo'llash, shuningdek, kasalliklarning oldini olishga oid bilimlarni egallashni o'z ichiga oladi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida sog'lom turmush tarzini shakllantirish: Boshlang'ich ta'lim bosqichi shaxs kamolotining poydevori bo'lib, aynan shu davrda o'quvchilarda sog'lom turmush tarzini qabul qilish va unga rioya qilish odatlari shakllanadi. Bu davrda o'quvchilarning psixologik, ijtimoiy va jismoniy rivojlanish

xususiyatlari inobatga olinib, ularning sogʻliqni saqlash boʻyicha bilim va koʻnikmalarini rivojlantirish muhim hisoblanadi (Sultonov, 2022).

Sogʻlom turmush tarziga yoʻnaltirilgan taʼlim texnologiyalari:

-Zamonaviy pedagogik jarayonda sogʻlom turmush tarzini shakllantirishda interfaol va innovatsion taʼlim texnologiyalari muhim oʻrin tutadi. Ularga quyidagilar kiradi:

-Interfaol metodlar: oʻquvchilarning faol ishtirokini taʼminlaydigan rolli oʻyinlar, guruh ishlari, amaliy topshiriqlar.

-Vizual va audio-materiallar: video darslar, prezentatsiyalar, multimediali qoʻllanmalar orqali oʻquvchilarning eʼtiborini jalb qilish.

-Oʻquv qoʻllanmalar va dars mashgʻulotlari: sogʻlom turmush tarzi va tibbiy savodxonlik boʻyicha maxsus ishlab chiqilgan materiallar yordamida bilimlarni mustahkamlash.

Ushbu texnologiyalar boshlangʻich sinf oʻquvchilarida sogʻlom turmush tarzi va tibbiy savodxonlikni rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Shu bilan birga, oʻqituvchining pedagogik roli, ularning motivatsiyasini oshirish va bilimlarni amalda qoʻllashga yoʻnaltirish tadqiqotning asosiy vazifalaridan biridir.

Tadqiqot obʼekti – boshlangʻich sinf oʻquvchilari,

Tadqiqot predmeti – boshlangʻich sinf oʻquvchilarida sogʻlom turmush tarziga yoʻnaltirilgan taʼlim texnologiyalari yordamida tibbiy savodxonlikni shakllantirish jarayoni.

Tadqiqot jarayoni Tadqiqot boshlangʻich sinf oʻquvchilari bilan 4 haftalik amaliy mashgʻulotlar orqali olib borildi. Mashgʻulotlar davomida oʻquvchilarga sogʻlom turmush tarzi, shaxsiy gigiyena qoidalari, oddiy birinchi yordam koʻnikmalari oʻrgatildi. Interfaol metodlar orqali oʻquvchilar mavzuga faol jalb qilindi: rolli oʻyinlar orqali hayotiy vaziyatlarni yechish, guruhli mashgʻulotlar orqali birgalikda qaror qabul qilish, amaliy topshiriqlar orqali bilimlarni mustahkamlash amalga oshirildi.

Natijalar: Mashgʻulotlar yakunida oʻquvchilarning tibbiy savodxonlik koʻrsatkichlarida sezilarli oʻsish kuzatildi. Soʻrovnomalar va kuzatuvlar natijasida oʻquvchilarning sogʻlom turmush tarziga oid bilimlari va koʻnikmalari rivojlanganligi aniqlangan. Statistik tahlil orqali interfaol va innovatsion metodlarning samaradorligi tasdiqlandi.

Amaliy tavsiyalar

-Boshlangʻich sinf oʻquvchilari uchun sogʻlom turmush tarzi va tibbiy savodxonlik boʻyicha mini-oʻquv qoʻllanma yaratish;

-Dars mashgʻulotlarida interfaol metodlar, guruhli ishlash va rolli oʻyinlarni keng qoʻllash;

-Oʻqituvchilarning pedagogik rolini kuchaytirish, motivatsiyani oshirish va bilimlarni amalda qoʻllashga yoʻnaltirish.

Xulosa: Ushbu tadqiqot natijalari boshlang'ich sinf o'quvchilarida tibbiy savodxonlikni shakllantirishning ahamiyati va samarali pedagogik yo'llarini ochib berdi. Tadqiqot ko'rsatdiki, sog'lom turmush tarziga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalari, interfaol metodlar, guruhli mashg'ulotlar va amaliy topshiriqlar orqali o'quvchilarda tibbiy savodxonlikni rivojlantirish mumkin.

O'quv mashg'ulotlari natijalari shuni ko'rsatdiki, boshlang'ich sinf o'quvchilari sog'lom hayot tarzi, shaxsiy gigiyena qoidalari va kasalliklarning oldini olishga oid bilim va ko'nikmalarni amalda qo'llay olishadi. Interfaol va innovatsion metodlar yordamida o'quvchilarning motivatsiyasi oshadi, bilimlarni qabul qilish va mustahkamlash jarayoni samarali bo'ladi.

Tadqiqot natijalari shuningdek, o'qituvchilarga pedagogik faoliyatida qo'llash uchun amaliy tavsiyalarni ham taqdim etdi: mini-o'quv qo'llanmalar yaratish, darslarda interfaol metodlarni keng qo'llash va o'quvchilarning sog'lom turmush tarziga rioya qilish ko'nikmalarini mustahkamlash. Shu bilan, maqola boshlang'ich ta'limda tibbiy savodxonlikni shakllantirish bo'yicha amaliy va nazariy asoslarni taqdim etadi hamda pedagogik jarayonga innovatsion yondashuvlarni tatbiq etish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Akhmedov B. A. Oliy ta'limda o'quv qo'llanmalarni qayta tashkil etish (Reorganization of teaching manual in higher education in Tashkent region). Uzbek Scholar Journal. 2024; 24: 13-21.

2. Bektaeva Kh. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tibbiy savodxonlikni shakllantirish (Formation of health literacy in primary school students). Development Science & Education. 2022; 5(3): 45-57.

3. Doniyarov M. A. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qish savodxonligini rivojlantirish (Development of Reading Literacy in Primary School Students). Current Research Journal of Pedagogics. 2022; 3(9): 36-41.

4. Doniyarov M. A. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qish savodxonligini rivojlantirish: ustuvor maqsad (Development of Reading Literacy in Primary School Students as a Priority Objective). Academia Open. 2023; 7: 12-19.

5. Gozaloy K. Tibbiy savodxonlik va o'quv faoliyati: samarali strategiyalar (Medical literacy and learning activity: effective strategies). International Journal of Pedagogical. 2025; 1(2): 78-89.

6. Hosseini M. S. Maktabga asoslangan og'zaki sog'liq savodxonligini oshirish samaradorligi (Effectiveness of a school-based oral health literacy promotion). BMC Public Health. 2025; 25: 112-123.

7. Jafari U., et al. 6-18 yoshdagi o'quvchilarda tibbiy savodxonlik holati: tizimli sharh (The Status of Health Literacy in Students Aged 6 to 18 Years: A Systematic

Review Study). International Journal of Environmental Research and Public Health. 2021; 18(19): 8790-8804.

8. Kayupova G., et al. Turli tibbiy va sogʻliqni saqlash yoʻnalishlari boʻyicha talabalar tibbiy savodxonligi (General, Vaccination, Navigational and Digital Health Literacy of Students Enrolled in Different Medical and Health Educational Programs). Healthcare. 2024; 12(9): 907-919.

9. Kirchhoff S. Tibbiy savodxon maktablar uchun kontseptsiya rivojlantirish (Concept Development for Health-Literate Schools). International Journal of Environmental Research and Public Health. 2022; 19(14): 8795-8805.

10. Moallemi Z.H. Isfahandagi aholi orasida ogʻzaki sogʻliq savodxonligini baholash (Assessing oral health literacy among the residents of Isfahan). BMC Public Health. 2015; 15: 231-239.

11. Ouahouda F., Achtaich K., Achtaich N. Boshlangʻich sinflarda tibbiy savodxonlikni kiritish: erta ilmiy va tibbiy taʼlim uchun pedagogik model (Introducing Health Literacy at the Primary School Level: A Pedagogical Model for Early Scientific and Medical Education). 2025; 4: 759-767.

12. R. Arziqulov Rahmon. Sogʻlom turmush tarzi asoslari. Toshkent: Voris-nashriyot, 2024; 45-92.

13. Shanazarov O. Boshlangʻich sinf oʻquvchilarida sogʻliq madaniyatini shakllantirish metodologiyasini takomillashtirish (Improvement of the methodology for the formation of a health culture in primary school students). Educator Insights: Journal of Teaching Theory and Practice. 2025; 1(3): 629-643.

14. Tangirova M., Mukhtarova L. Boshlangʻich sinf oʻquvchilarida oʻqish savodxonligini rivojlantirish yoʻllari (Ways of Reading Literacy Development in Primary School Pupils). European Scholar Journal. 2023; 4(2): 44-51.

15. UNICEF. Oʻzbekiston bolalari va oʻsmirlarining holati: tahliliy hisobot (Situation Analysis of Children and Adolescents in Uzbekistan). Tashkent: UNICEF, 2022; 1-120.